

УДК 339.13.024:637.1
© 2012

В.В. Зубченко

*Білоцерківський
національний аграрний
університет*

**Науковий керівник —
доктор економічних наук
О.М. Варченко*

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

*Проаналізовано фактори розвитку підприємств
молочної галузі. Розглянуто інтенсифікацію як
напрямок розвитку молочного скотарства, що має
сприяти нарощенню обсягів виробництва
продукції при найменших витратах матеріально-
грошових і трудових ресурсів.*

Постановка проблеми. Молочне скотарство займає одне з провідних місць серед галузей АПК. Його значення зумовлене не лише високою часткою у виробництві валової продукції, а й істотним впливом на економіку сільського господарства та рівень забезпечення населення продуктами харчування. Серед стримуючих факторів розвитку молочного скотарства нині виокремлюють: незадовільний фінансовий стан агропідприємств, їхню низьку технологічну й технічну оснащеність, недостатній рівень державної підтримки, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, які, у свою чергу, зумовили руйнування тваринницьких приміщень і зростання безробітних на селі.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблему інтенсифікації виробництва досліджували В.Г. Андрійчук [1], В.П. Мертенс [6], А.М. Стельмащук [8], О.М. Шпичак та багато інших. У галузі молочного скотарства цій проблемі присвячено праці П.С. Березівського [2], В.Н. Зимовця [4], М.М. Ільчука, Т.М. Мостенської, М.К. Пархомця та ін.

Мета дослідження — узагальнення сучасних тенденцій розвитку молочного скотарства та обґрунтування пріоритетних напрямів його розвитку на основі інтенсивних факторів виробництва.

Результати досліджень та їх обговорення. Розвиток сільського господарства починається з його орієнтації на інтенсифікацію виробництва, переорієнтації кожної галузі й кожного підприємства на повне й першочергове використання якісних факторів економічного зростання.

Економічна суть інтенсифікації сільського господарства визначається як концентрація капіталу на одній і тій самій земельній площі, тобто розвивається не за рахунок збільшення кількості землі, яка обробляється, а за допомогою підвищення якості обробки та збільшення розмірів капіталу, вкладеного в наявну кількість землі [3].

Розгляд інтенсифікації без урахування одержаних від неї результатів характеризує її процеси як досить затратні. Такий однобічний підхід отримав назву «витратної концепції» інтенсифікації.

З огляду на це інтенсифікацію слід розглядати не як окремий процес, а в тісному взаємозв'язку з її результатами, тобто в поєднанні з

ефективністю виробництва, внаслідок чого отримуємо надійний критерій для розмежування уявної (процес, коли додаткові вкладення засобів не окуповуються приростом ефективності, тому вона не може вважатися власне інтенсифікацією) та реальної інтенсифікації.

Інтенсифікація сільського господарства — це процес розвитку виробництва, що ґрунтується на використанні якісних факторів зростання, технічному переозброєнні, модернізації виробництва й удосконаленні його структури [3]. Складові інтенсифікації (науково-технічний прогрес, фондозабезпеченість, енергооснащеність, ресурсозбереження, структурні зрушення) є факторами підвищення її ефективності.

За своєю природою ефективність інтенсифікації має властивість цільової функції, тому виступає як критерій раціональності науково-технічних, економічних та організаційних рішень. Важливо при цьому враховувати не лише економічні, а й соціальні результати діяльності підприємств.

Відомо, що у сучасному агровиробництві інтенсивні й екстенсивні процеси тісно переплітаються. Одночасно організовуються і створюються нові агропідприємства, технічно переоснащуються старі, у виробництво залучаються додаткові матеріально-технічні й людські ресурси, поряд із цим поліпшується використання вже наявних елементів виробничого потенціалу. На кожному етапі виробництва можна встановити частку продукції, валового або чистого доходу чи прибутку, отриманих за рахунок інтенсивних та екстенсивних факторів. Саме поняття інтенсифікації за такого підходу виступає як зміна співвідношення цих факторів на користь інтенсивних. Відповідно і тип розширеного відтворення визначається як переважно екстенсивний або переважно інтенсивний, залежно від того, які процеси переважають в агровиробництві.

У молочному скотарстві, як і в будь-якій економічній системі, за середніми показниками неможливо одержати конкретне уявлення про об'єкт дослідження і врахувати структурні особливості [2], тому нами було проведено групування, на основі якого агропідприємства Київської області згруповано залежно від кількості поголів'я корів.

Встановлено, що величина середньорічного

1. Вплив рівня продуктивності корів на ефективність виробництва молока в агропідприємствах Київської області у 2010 р.

Групи за надоєм від 1 корови, кг	Кількість господарств у групі	Поголів'я корів на 1 господарство, гол.	Середньорічний удій молока на 1 корову по групі господарств, кг	Повна собівартість 1 ц, грн	Ціна реалізації 1 ц молока, грн	Рентабельність (збитковість), %	Рентабельність (збитковість) з урахуванням дотацій і доплат, %
До 2500	24	98	1480	290,88	249,74	-14,1	-2,4
2501-4500	64	235	3834	242,67	262,69	8,3	24,0
4501-6500	50	274	5297	232,69	263,59	13,3	32,3
Понад 6500	18	465	7964	282,27	309,63	9,7	24,8
Всього	156	253	5076	253,32	278,85	10,1	26,6
Коефіцієнт кореляції			0,99	-0,12	0,92	0,78	0,74
Коефіцієнт детермінації			0,98	0,01	0,85	0,61	0,55

Джерело: розрахунки автора.

поголов'я корів має тісну залежність із продуктивністю корів та ціною реалізації, із повною собівартістю та рентабельністю простежується середня залежність, а з рентабельністю, з урахуванням дотацій та доплат, — слабка. Найвищий показник ефективності виробництва досягли агропідприємства з поголів'ям корів понад 400 голів, де річний удій молока на одну корову майже у 1,5 раза вищий, ніж у першій групі.

Нами розраховано коефіцієнти кореляції і детермінації, які за показниками собівартості та рентабельності мають середній зв'язок. Із нарощуванням кількості дійних корів на 1% у сільськогосподарських підприємствах підвищується продуктивність тварин на 0,94%, собівартість молока — 0,65%, ціна реалізації — 0,99%, рівень рентабельності — на 0,57%. Одним з головних чинників, що впливають на ефективність виробництва молока, є молочна продуктивність корів. У досліджуваній вибірці можна виокремити 4 групи сільськогосподарських підприємств залежно від рівня продуктивності корів у розрахунку на господарство (табл. 1).

Виявлено, що рентабельним є виробництво молока в тих групах господарств, де середньорічний удій молока на 1 корову перевищує 3800 кг. Найнижчою є собівартість 1 ц молока у третій групі, де річна продуктивність корів у 3,4 раза вища, ніж у першій групі. У четвертій групі найбільше поголів'я корів — 465 голів та найвища ціна реалізації — 309,63 грн/ц. Найвищі значення коефіцієнтів кореляції спостерігаються між показниками у парах «продуктивність — поголів'я корів» — 0,99, «продуктивність — ціна реалізації» — 0,92, «продуктивність — рентабельність» — 0,78, «продуктивність — рентабельність з урахуванням дотацій» — 0,74. Також спостерігається співвідношення між підвищенням продуктивності та зниженням повної собівартості (коефіцієнт кореляції -0,12).

Зазначимо, що на ефективність ведення молочного скотарства впливають як величина витрат, так і їх раціональне використання. Агро-

підприємство має реалізувати такий варіант додаткових вкладень, щоб одержати в розрахунку на 1 корову максимальну величину прибутку. Нами було проведено групування величини матеріально-грошових витрат на одну корову і виокремлено 5 груп господарств (табл. 2).

Виявлено, що найвищий рівень матеріально-грошових витрат на 1 корову (15650 грн) спостерігається у 5-й групі, яка характеризується найвищими показниками ефективності діяльності сільськогосподарських агропідприємств. У цій групі середньорічний удій молока на 1 корову перевищує показник першої групи у 3,2 раза. Показник ціни реалізації 1 ц молока на 26,7% вищий, ніж аналогічний показник першої групи.

Взаємозв'язок між підвищенням ефективності виробництва молока і рівнем інтенсифікації молочного скотарства підтверджується коефіцієнтом кореляції та детермінації. Зі збільшенням матеріально-грошових витрат на 1 дійну корову на 1% середньорічний удій молока зростає на 0,99%, ціна реалізації — на 0,98%, рентабельність знижується на 0,91%. Отже, аналізуючи показник рентабельності 156-ти сільськогосподарських підприємств Київської області, які займаються виробництвом молока, досліджено, що у 2010 р. загальна рентабельність їхньої діяльності становила 10,1%, а з урахуванням дотацій та доплат -26,6%.

У Київській області спостерігається скорочення поголів'я дійних корів, рентабельність виробництва молока залишається досить низькою, що не дає змоги агропідприємствам вести розширене відтворення. Таким чином, концентрація та інтенсифікація молочного скотарства у сучасних умовах є основними напрямами підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.

Основними напрямами державної підтримки активізації процесів інтенсифікації молочного скотарства у сучасних умовах господарювання мають стати: здійснення системи заходів щодо прискорення темпів селекційно-генетичного прогресу

2. Вплив матеріально-грошових витрат на 1 корову на ефективність виробництва молока в агропідприємствах Київської області, 2010 р.

Групи господарств за виробничими витратами на 1 корову, грн	Кількість господарств у групі	Виробничі витрати на 1 голову, грн	Поголів'я корів на 1 господарство, гол.	Середньорічний удій молока на 1 корову по групі господарств, кг	Повна собівартість 1 ц, грн	Ціна реалізації 1 ц молока, грн	Рентабельність (збитковість), %	Рентабельність (збитковість) з урахуванням дотацій і доплат, %
До 6000	33	3703	101	2136	189,97	239,08	25,9	46,3
8000	26	7414	299	4103	222,18	258,91	16,5	38,8
10000	38	8945	253	4371	224,20	261,09	16,5	33,8
12000	20	10616	320	5485	222,33	266,37	19,8	42,2
Понад 12000	39	15650	318	6812	296,44	302,92	2,2	14,8
Всього	156	10576	253	5076	253,32	278,85	10,1	26,6
Коефіцієнт кореляції			0,78	0,99	0,95	0,98	-0,91	-0,88
Коефіцієнт детермінації			0,62	0,97	0,90	0,96	0,83	0,77

Джерело: розрахунки автора.

су, який передбачає створення галузевої централізованої системи відтворення поголів'я худоби вищих репродукцій і впорядкування діяльності племінних господарств країни; вдосконалення планування показників селекційно-племінного процесу та організація контролю за їх досягненням на сільськогосподарських підприємствах; запровадження галузевих стандартів на технологічні процеси в молочному скотарстві; створення умов для розвитку племінної справи та кормової індустрії; поширення комплексно-автоматизованого виробництва та нової техніки, що

забезпечують диференційовані режими утримання і вирощування худоби; зосередження зусиль на розробленні нових технічних і технологічних рішень, що спрямовані на збільшення чисельності поголів'я з розрахунку на одиницю виробничої площі та залучення у виробництво відновлювальних джерел енергії, вторинних паливно-енергетичних ресурсів; постійне вдосконалення організаційних форм виробництва на основі поглиблення постадійної спеціалізації та переходу до спеціалізованих технологій виробництва молока.

Висновки

Підвищення ефективності виробництва молока значною мірою зумовлено розвитком процесів його інтенсифікації, які необхідно розглядати через єдність одержаних результатів і виробничих затрат.

Сутність ефективності інтенсифікації молочного скотарства необхідно визначати як спроможність до нарощення обсягів виробництва

молочної продукції високої якості та її здешевлення за рахунок використання інноваційних видів техніки, технологій, досконаліших форм організації та управління виробництвом за встановлення оптимальних пропорцій між кількістю, розміром і продуктивністю основних та оборотних засобів, що використовуються.

Бібліографія

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / В. Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2006. — 292 с.
2. Березівський П. С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств / П. С. Березівський, Н. П. Особа, З. П. Березівський // Економіка АПК, 2009. — № 6. — С. 18–25.
3. Вітков М. С. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі: Монографія / М. С. Вітков. — К.: ННЦ ІАЕ, 2008. — 220 с.
4. Зимовець В. Н. Інтенсифікація молочного скотарства та його економічна ефективність / В. Н. Зимовець // Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в

- Україні на інноваційній основі. — К.: ІАЕ УААН, 2002. — С. 416–420.
5. Маркс К. Капітал. Критика політичної економіки. — Т. 1. — Кн. 1. — Процес виробництва капітала / К. Маркс. — М.: Політиздат, 1983. — 905 с.
6. Економіка сільського господарства: підручник / В. П. Мертенс, В. І. Мацібора, Л. Ф. Жигало та ін. — К.: Урожай, 1995. — 288 с.
7. Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения. — Т. 2 / Д. Рикардо // Антологія економічної класики. — М.: Еконов, 1993. — С. 128.
8. Стельмащук А. М. Економічний механізм прискорення інтенсифікації виробництва / А. М. Стельмащук // Економіка України. — 2005. — № 4. — С. 38–43.